



POMS

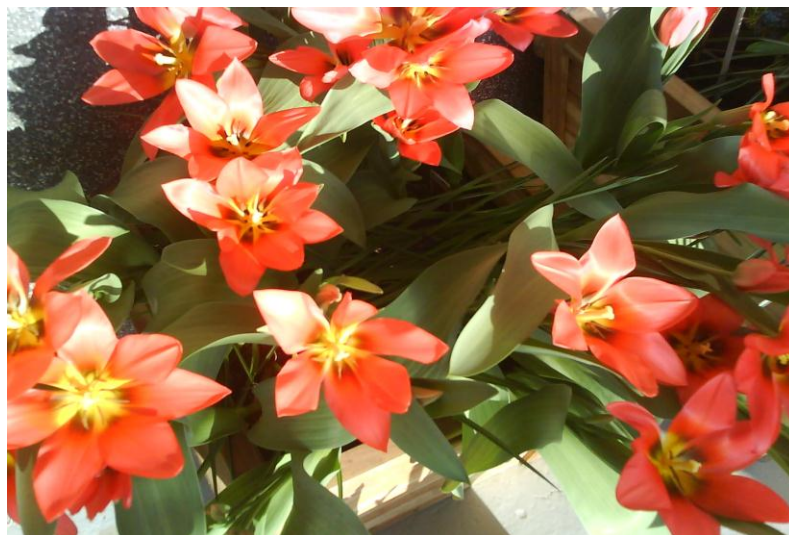
HABILITERINGSPSYKOLOGERNAS
YRKESFÖRENING



POMS bladet

Medlemstidning för habiliteringspsykologernas
yrkesförening

""VÅRNUMRET""



Nr 1, maj 2014
www.poms.nu

Styrelse för POMS – habiliteringspsykologernas yrkesförening

Vald vid årsmötet 2013-10-25.

Ordförande:	Anna Tidman	Vuxenhabiliteringen Malmö stad anna.tidman@malmo.se
Vice Ordförande:	Åsa Korsfeldt	Barn- och ungdomshabiliteringen, Jönköping
Sekreterare:	Carina Lindgren	Barn- och ungdomshabiliteringen Lycksele
Kassör:	Kristina Lindberg	Vuxenhabiliteringen i Malmö Kristina.G.Lindberg@skane.se
POMS-bladet:	Pia Åkerlund	Habiliteringscenter Tullinge, Stockholm pia.akerlund@sll.se
POMS-bladet:	Stefan Lycknert	Psykoteraimottagningen Linden för vuxna med funktionsnedsättning, Stockholm, stefan.lycknert@sll.se
Hemsidan:	Magnus Ivarsson	Habiliteringscenter Tullinge, Stockholm magnus.ivarsson@sll.se
Ledamot:	Brita Warne	Habiliteringen i Falun Brita.Warne@ltdalarna.se

Innehåll i detta nummer av POMS-bladet

POMS styrelse från 2013-10-25.....	s. 2
Innehåll	s. 3
Styrelsens sida	s. 4
Föreningsnytt	s. 5
LSS 20 år - Välkommen på debatt – Möt politikerna.....	s. 7
Vad vill politikerna göra för personer inom LSS?.....	s.8
POMS höstkonferens 2013 - en heldag med Eva Tideman.....	s.16
Doktorsavhandling: Lindrig utvecklingsstörning – en komplex diagnos.....	s.25
Program och inbjudan till nätverksdag.....	s.28
Sista sidan.....	s.29

POMS-bladet utkommer vanligen med 3 nummer årligen, samtliga publiceras på föreningens hemsidas medlemsidor www.poms.nu.

Nästa nummer av POMS-bladet beräknas komma i oktober 2014. Skicka in dina bidrag (gärna via e-post till pomsbladet@poms.nu) **senast 19:e september!**



Styrelsens sida

Nytt år, ny styrelse, nya tag ☺

I samband med POMS kompetensdag 2013 hölls årsmöte och en ny styrelse valdes. Ordförande Kristina Nilsson avtackades liksom ledamoten Therese Allvar och de nya ledamöterna Magnus Ivarsson och Brita Warne valdes in.

Vi tackar Kristina och Therese för deras goda insatser och hälsar Magnus och Brita välkomna. Kristina lämnar inte bara rollen som ordförande i POMS utan även sitt arbete i Lidköpings kommun. Vi hoppas att hennes tid som pensionär blir både njutningsfull och utvecklande!

På årsmötet beslutade vi att föra över POMS medlemsregister till Psykologförbundet för att slippa tidskrävande administration. Överföringen är nu gjord och årets inbetalningskort har skickats ut via Akademikerservice. Tidsbesparande för styrelsen, men det är säkert en och annan medlem som saknar Stefans trevliga handskrivna avier.

Nytt för i år är att Yrkesföreningarnas nätverk har upplösts. Ett av skälen till det är att Psykologförbundets styrelse från och med nu kommer att samarbeta mer med yrkesföreningarna, bland annat genom att varje förening får en kontaktperson från förbundsstyrelsen. Det gör att nätverket inte fyller samma funktion som tidigare. POMS kontaktperson i förbundet är förbundsordförande Anders Wahlgren. Anders kommer att medverka vid något av styrelsens möten framöver. Det ska bli spännande att se vad detta samarbete kan ge.

Styrelsen har också kontaktats av förbundsstyrelsens 1:e vice ordförande Kerstin Twedmark som ville diskutera vilka professionsfrågor vi i POMS tycker är viktiga för förbundet att driva. I diskussionen framhöll vi bland annat behovet av att informera och upplysa arbetsgivare om psykologens oerhört komplexa arbete, till exempel vad gäller psykologisk behandling anpassad för

habiliteringens målgrupp. En annan fråga som vi tog upp är att arbetsgivare inte vill låta sina psykologer avsätta tid för att medverka i anordnandet av POMS-konferenser, trots den kompetenshöjning det skulle innebära för psykologen och därmed också för den habiliteringsverksamhet där psykologen ingår. Likaså diskuterade vi specialistutbildningen utifrån habiliteringspsykologernas behov. Det känns bra att förbundet ser vår yrkesgrupp och vill stötta oss. Med lite tur kommer Kerstin också att besöka POMS-konferensen i höst.

En annan rolig nyhet är att POMS snart kommer att ha en egen logga. Stefan hade i sina gömmor en handritad POMS-logga från tiden då POMS bildades. Den har nu fått professionell behandling. Kanske finns den rentav på plats i detta POMS-nummer? Magnus ska representera POMS med en utställningsmonter på psykologstudenternas kongress, PS14, i maj. Vi hoppas ha lyckats tillverka utställningsmaterial med POMS-loggan till dess.

Arbetet med årets konferens pågår också för fullt. Årets dagar hålls i Stockholm den 16-17 oktober och temat är kognition. Om du som POMS-medlem är intresserad av att presentera ett eget metodutvecklingsprojekt eller liknande på konferensen så får du gärna kontakta oss i styrelsen på poms@poms.nu. Det kan exempelvis handla om hur man kan anpassa testmaterial eller testmetoder eller hur man anpassar återgivning av en utredning eller bedömning. Bidraget behöver inte alls vara stort och omfattande. Vi är precis lika intresserade av små, lokala projekt och "hemmasnickrade" arbetsmetoder som används i vardagen. Vi vill belysa det utvecklingsarbete, i stort som smått, som ständigt bedrivs av oss habiliteringspsykologer. Tyvärr har vi inte möjlighet att erbjuda någon ekonomisk ersättning, men vi bjuder på konferensavgiften. För den som inte vill eller kan delta på konferensen står vi istället för en hotellnatt och resor till och från konferensen.

Hoppas vi ses i oktober!

Anna Tidman, ordförande

Föreningsnytt

Nya medlemmar hälsas välkomna:

Marie Dalan
Landstinget Dalarna, Falun

Sofia Palm, Stockholm, Habiliteringscenter
Mörby

Karin Matej,
Landstinget Västmanland, Västerås

Anita Bugajska
Landstinget Västmanland, Västerås

Janolov Hermansson,
Västra Götalandsregionen, Vänersborg



Presentation av ny styrelsemedlem i POMS

Jag heter Magnus Ivarsson och blev invald som ledamot i POMS styrelse på det senaste årsmötet. Det huvudsakliga skälet till varför jag valt att engagera mig i styrelsen är att jag sedan en tid letat efter en arena för att diskutera och driva



funktionshinder frågor på samhällsnivå. Jag hoppas kunna bidra till att POMS oftare hörs i debatten om levnadsvillkor för personer med funktionshinder

Ett projekt som jag redan hade påbörjat innan jag blev invald i styrelsen och som vi i styrelsen nu fortsätter att planera för tillsammans med FUB Stockholm är en paneldebatt den 8 maj med inbjudna politiker

(se sid 7). Det faktum att LSS fyller 20 år i år och att detta sammanfaller med att det är såväl Europaparlamentsval som allmänna val gör att det är särskilt angeläget att höra vad våra riksdagspartier vill göra för att förbättra situationen för personer med funktionshinder i Sverige 2014.

Habiliteringspsykolog har jag varit i snart tre år, sedan jag fick anställning på ett habiliteringscenter i Stockholmsförorten Tullinge. Innan dess gjorde jag PTP inom hjärnskaderehabiliteringen och dessförinnan läste jag på Stockholms universitet. Vid sidan av arbetet håller jag på med min specialistutbildning. I styrelsen har jag utöver de gemensamma uppgifterna ansvar för att hålla hemsidan någorlunda uppdaterad.

Magnus Ivarsson

Yrkesföreningen har fått en logga

Ingen har väl vid det här laget kunnat undgå att se att vår yrkesförening fått en logga, eller logotyp som det ju egentligen heter.

Bakgrunden till att loggan ser ut som den gör har sin egen historia. Innan jag kommer in på det så ska sägas att vi för några år sedan bad alla medlemmar att komma med förslag på bilder eller symboler för en POMS-logga. Några förslag fick vi, men inget som kändes naturligt att gå vidare med.

Nu till historien. Mitt i Stockholm, mitt i Sverige, finns ett hus med flera habiliteringsverksamheter. På plan sju, mitt i en verksamhet, finns ett litet förråd och i det förrådet står det så kallade POMS-skåpet inhyst. Det är föreningens arkiv, det vill säga dess hjärta. Där finns pärmar med allt möjligt. Bland annat diarium för flera år, en pärm med pressklipp, några POMS-blad, verifikationer i mängd och flera pärmar med allt om olika POMS-konferenser. Ett och annat fotoalbum finns där också.

Längst upp till vänster står föreningens första pärm. Den är från 1972. Det är en tjock pärm med sammanträdesprotokoll som täcker åren 1972-74. Alla pärmar ser minst sagt tråkiga ut förutom denna vars pärmrygg lyser av ett ansikte format av bokstäverna POMS. Vem som så fyndigt lekt med föreningens initialer är det ingen av oss som vet! Är det någon av våra seniorer som känner till det så vill vi gärna veta. När vi i styrelsen fick ögonen på pärmen så var det rätt givet hur vår logga skulle se ut. Att sen en av oss har en bror som är grafiker gjorde att vi kunde få en mer designad version av ursprungsansiktet.

Den blå loggan överst är alltså POMS ansikte och emblem från och med nu. När vi ska använda loggan i stort format, på affischer exempelvis, lägger vi in den i en cirkel med text (den röda versionen här intill). Premiär för cirkelvarianten blir det redan 2 maj när POMS medverkar på PS14, psykologstudenternas stora konferens.

Stefan Lycknert



POMS

HABILITERINGSPSYKOLOGERNAS
YRKESFÖRENING



POMS

HABILITERINGSPSYKOLOGERNAS
YRKESFÖRENING



Välkommen på debatt 8 maj 2014

LSS 20 år – flipp eller flopp?

Möt politikerna – ställ dina frågor – beskriv våra erfarenheter

Det har förmodligen inte undgått någon att 2014 är ett så kallat supervalår, det vill säga ett år då det är både Europaparlamentsval och allmänna val. Något mindre uppmärksamhet har ägnats åt det faktum att 2014 också är året då lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) fyller 20 år.

Trots detta iögonfallande sammanträffande hörs knappt ett ord om situationen för personer med utvecklingsstörning i politiska utspel, nyhetsrapportering eller debatt. Hur ska man tolka denna tystnad? Har personer med utvecklingsstörning äntligen fått samma förutsättningar till ett gott liv som personer utan utvecklingsstörning? Är de lika friska? Lika rika eller fattiga?

Svaret är dessvärre nej. Forskningen visar att personer med utvecklingsstörning har det sämre än personer utan utvecklingsstörning inom ett antal grundläggande livsområden som ekonomi, hälsa och fritid. Vad anser våra politiker om detta och hur ser de på LSS idag?

För att försöka få svar på dessa frågor har POMS och Föreningen för barn, unga och vuxna med utvecklingsstörning (FUB) gått samman och anordnat en öppen paneldebatt med inbjudna politiker från riksdagens socialutskott. Debatten ska handla om hur LSS tillämpas idag och hur situationen för personer med utvecklingsstörning ser ut 2014. Teman som självbestämmande, rättssäkerhet och ekonomi kommer att vara i fokus.

Vi har bjudit in representanter från Folkpartiet, Moderaterna, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet. Kvällen inleds av Barbro Lewin som arbetar vid forskarnätverket vid Centrum för forskning om funktionshinder, Uppsala universitet. Hon ger en kortare bakgrund till den därpå följande debatten som kommer ledas av en moderator. Därefter blir det tillfälle för frågor och diskussion med publiken.

Vi hoppas att så många POMS:are som möjligt utnyttjar den här unika möjligheten att få lyssna på vad några av våra största riksdagspartier anser behöver göras för att förbättra situationen för personer med utvecklingsstörning samt att ställa frågor direkt till politikerna och beskriva situationen ur vårt perspektiv som habiliteringspsykologer.

Väl mött i Stockholm den 8 maj!

För styrelsen
Magnus Ivarsson

Debattkväll

När: Torsdag 8 maj 2014
Var: Katasalen i ABF-huset i Stockholm
Tid: Klockan 18–20:30

Vad vill partierna göra för personer inom LSS?

Vi som arbetar i habiliteringen möter dagligen personer som lever under omständigheter som inte kan beskrivas som annat än övermäktiga. Kärv ekonomi, brist på sysselsättning, för stor omsättning av personal i gruppboenden, assistenter som dras in, psykisk ohälsa, ensamhet. Bilden varierar, men vi ser, enkelt uttryckt, att psykologsamtal inte räcker långt när livsvillkoren är för hårda.

Hur tänker politikerna om detta? Vad vill de göra? Poms-bladet ställde tre frågor till företrädare för alla partier och har egenmäktigt betygsatt svaren på en komplicerad skala. Läs och begrunda före 19 september! Kom också på Poms och FUB:s politikerdebatt den 8 maj då LSS debatteras tillsammans med politiker, forskare och alla intresserade, se mer info sid 7.

Alexander Stavreski (C), politisk rådgivare vid centerpartiets riksdagskansli

- 1) *Vilken politisk fråga anser du och ditt parti är den enskilt viktigaste frågan för att förbättra levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättningar?*



Att de får jobb och möjlighet att försörja sig på eget arbete. Är det inte möjligt är meningsfull sysselsättning avgörande. Det ska vara enkelt att anställa en person med funktionsnedsättning och skapa meningsfulla arbeten för dem som vill jobba. Att också ungdomar med funktionshinder får en tidig anknytning till arbetslivet är centralt.

- 2) *Psykisk ohälsa är enligt många studier betydligt vanligare hos personer med funktionsnedsättningar än i befolkningen i övrigt. Vad vill du och ditt parti göra för att minska skillnaden?*

För det första minska risken för psykisk ohälsa genom den känsla av sammanhang som arbete/sysselsättning ger. För det andra se till att även människor med funktionsnedsättning får god tillgång till både somatisk och psykiatrisk vård.

- 3) *Personer med omfattande funktionsnedsättningar är direkt beroende av personal på gruppboenden och dagliga verksamheter. Vår erfarenhet är att personalen ofta saknar adekvat utbildning och inte har tillräcklig kunskap. Vad vill du och ditt parti göra åt detta?*

Det finns redan idag lagstadgade krav på utbildning för dem som har ledande befattningar. Däremot ställs inga krav på övriga anställda. Vi vill att det skapas fler utbildningsvägar för de som ska arbeta med människor som har olika former av funktionsnedsättningar.

POMS-bladets omdöme 1 – 5

Insatt: 3

Konkret: 2

Visionär: 2

Kommentar: Jobb och sysselsättning lyfts fram som viktigt av C. Vi undrar dock: Hur blir det "enkelt att anställa" en person med funktionsnedsättning?

Maria Lundqvist-Brömster (FP), riksdagsledamot och ledamot i socialutskottet

- 1) *Vilken politisk fråga anser du och ditt parti är den enskilt viktigaste politiska frågan för att förbättra levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättningar?*

Jobben, eftersom vi vet att arbetslösheten bland människor med funktionsnedsättningar är högre än för personer utan funktionsnedsättning. Vi måste naturligtvis arbeta med värderingar och attityder om funktionsnedsättningar och öka kunskapen.

FP vill reformera systemet med lönebidrag så att det blir högre tak och större flexibilitet, med inspiration från det danska systemet med flexjobb. Ett system med jobbcheckar är också ett sätt att ge arbetsgivare information om vilka stöd en arbetssökande är berättigad till. Det finns en hel del förbättringsarbete att göra bland offentliga arbetsgivare. Det bör vara ett föredöme att anställa personer med funktionsnedsättning. Sociala företag kan bidra till att göra det möjligt för långtidsarbetslösa och personer med funktionsnedsättningar att komma in på arbetsmarknaden.



FP tycker att många av de förslag som presenterades i Funka-utredningen är positiva och ett enigt arbetsmarknadsutskott har uppmanat regeringen att återkomma till riksdagen med förslag. Men för att minska arbetslösheten krävs också en god tillgänglighet, därför är det mycket positivt att vi är på väg att få en lagstiftning som ser bristande tillgänglighet som diskriminering och att vi inte inskränker på den personliga assistansen som är en förutsättning för många med grava funktionsnedsättningar att känna delaktighet och rätt att leva som andra.

- 2) *Psykisk ohälsa som depression och ångest är enligt många studier betydligt vanligare hos personer med funktionsnedsättningar än i befolkningen i övrigt. Vad vill du och ditt parti göra för att minska skillnaden?*

Regeringen har nu under flera år satsat på projektet Hjärnkoll. Ett projekt som arbetar med att förändra attityder och värderingar och som visat sig falla väl ut i de olika försökslänen. Vidare pågår ett PRIO-arbete under perioden 2012–2016 där man valt att prioritera insatser som syftar till att förebygga psykisk ohälsa och att förbättra vården och omsorgen för personer med psykisk ohälsa.

FP anser att rätten till vård och behandling är lika självklar för både fysiska och psykiska sjukdomar. Vi vill också att psykisk hälsa ska vara ett uttalat folkhälsomål. All behandling av psykisk ohälsa ska enligt vår uppfattning omfattas av patientsäkerhetslagen. En sysselsättningsgaranti ska finnas för alla med en psykisk eller rörelserelaterad funktionsnedsättning enligt lagen om stöd och service för vissa personer med funktionsnedsättning (LSS). För övrigt är ju sysselsättning oerhört viktigt för personer med psykisk ohälsa och aktuella åtgärder som är viktiga finns i svaret på fråga 1.

- 3) *Personer med omfattande funktionsnedsättningar är direkt beroende av personal på gruppboheter och dagliga verksamheter. Vår erfarenhet är att personalen ofta saknar adekvat utbildning och inte har tillräcklig kunskap. Vad vill du och ditt parti göra åt detta?*

Det är oerhört viktigt att personal som arbetar med personer med funktionsnedsättningar också har lämplig utbildning för detta. Tyvärr minskar ansökningarna till vård- och

omsorgsprogrammet, vilket är en allvarlig signal och FP anser att det kan finnas anledning att titta på undersköterskeutbildningen och karriärmöjligheter i yrket för att göra arbetet mer attraktivt.

Kommunerna har också ett ansvar att tillgodose kravet på väl utbildad personal och det faktum att många som arbetar på gruppboheter och dagliga verksamheter inte är utbildade ger ju också en signal om hur högt kommunerna prioriterar kvalitet inom detta område.

Gruppboheter och dagliga verksamheter är i första hand ett kommunalt ansvar och Folkpartiet driver på i kommunerna för hög kvalitet och god tillgång.

I riksdag och regering har Folkpartiet bland annat medverkat till att stärka tillsynen, genom att inrätta Inspektionen för vård och omsorg (IVO) och ge den större befogenheter och mer resurser.

Folkpartiet har också varit pådrivande för satsningar som Omvårdnadslyftet, ett statsbidrag för kompetenshöjande insatser för personal, bland annat i gruppboheter och daglig verksamhet.

POMS-bladets omdöme 1 – 5

Insatt: 4

Konkret: 4

Visionär: 4

Kommentar: FP har fokus på arbete och värnar personlig assistans.



Magnus Sjö Dahl (KD), riksdagsledamot och ledamot i socialutskottet

1) Vilken politisk fråga anser du och ditt parti är den enskilt viktigaste frågan för att förbättra levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättningar?



Kristdemokraterna vill på alla sätt vårda och värna LSS. Det är en unik lag med rättigheter för personer med funktionsnedsättningar som gör att delaktighet och aktivitet i samhället kan säkras. Fler företag, myndigheter och organisationer måste våga anställa personer med funktionsnedsättning. Ett jobb ger bättre livsvillkor på många plan, inte minst genom delaktighet och självkänsla. Allt fler företag har insett värdet av den kompetens som tillförs om man anställer personer med funktionsförmåga och vi är

övertygade om att utvecklingen fortsätter. Regeringen har ett uppdrag att skyndsamt föreslå åtgärder för att fler personer med funktionsnedsättning ska bli delaktiga i arbetslivet i enlighet med förslagen i Funka-utredningen.

2) Psykisk ohälsa är enligt många studier betydligt vanligare hos personer med funktionsnedsättningar än i befolkningen i övrigt. Vad vill du och ditt parti göra för att minska skillnaden?

Det behövs en attitydförändring i samhället, till ett samhälle där allas lika värde är självklart. Att känna delaktighet är oerhört viktigt, se svar fråga 1. Vi vill fortsätta satsningen på psykiatrin, för en snabbare, bättre och jämlik vård oavsett var i landet man bor.

3) Personer med omfattande funktionsnedsättningar är direkt beroende av personal på gruppboheter och dagliga verksamheter. Vår erfarenhet är att personalen ofta saknar adekvat utbildning och inte har tillräcklig kunskap. Vad vill du och ditt parti göra åt detta?

Den personliga lämpligheten för att arbeta med personer med funktionsnedsättning är tillsammans med goda kunskaper avgörande för kvaliteten. Kommunerna måste satsa mer på vidareutbildning av befintlig personal. Det behövs också ett ökat intresse för att utbilda sig till att arbeta med människor. Anställningsvillkor och karriärmöjligheter är ett par av de faktorer som kan vara avgörande för den unges utbildningsval.

POMS-bladets omdöme 1 – 5

Insatt: 3

Konkret: 2

Visionär: 2

Kommentar: KD vill värna LSS, men ger ej exempel på hur. Vill att regeringen kommer med förslag i överensstämmelse med Funka-utredningen.



Agneta Luttröpp (MP), riksdagsledamot och ledamot i socialutskottet

1) Vilken politisk fråga anser du och ditt parti är den enskilt viktigaste politiska frågan för att förbättra levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättningar?

Att lagen som gör bristande tillgänglighet till diskriminering blir klar och börjar gälla. Frågan har dragits i långbänk av regeringen, men nyligen har en proposition lämnats. Vi kommer dock att föreslå att lagen blir mer spetsig än vad regeringen vill.



2) Psykisk ohälsa är enligt många studier betydligt vanligare hos personer med funktionsnedsättningar än personer utan. Vad vill du och ditt parti göra för att minska skillnaden?

En viktig orsak är att människor känner sig utanför och ej delaktiga. Det gäller tillgängligheten i samhället generellt, men en mycket viktig del handlar om jobb och studier. Vi vill att alla unga, 15-17, år ska få sommarjobb.

Vi vill införa möjligheten till ”flexjobb”, enligt dansk modell. Personer som har funktionsnedsättning som inverkar på arbetsförmågan ska genom flexjobb kunna få en komplettering till lönen från staten.

Gapet mellan att arbeta inom daglig verksamhet och Samhall är alldeles för stort. Här vill vi underlätta för fler kreativa lösningar och vill att frågan utreds. Vi vill också att sociala företag ska kunna spela en större roll.

Reformen med personliga ombud för personer vill vi kraftigt förstärka. Fler personer behöver få detta stöd. Vi vill även förändra konstruktionen så att ombuden får en mer oberoende roll i förhållande till kommunen.

- 3) *Personer med omfattande funktionsnedsättningar är direkt beroende av personal på gruppboende och dagliga verksamheter. Vår erfarenhet är att personalen ofta saknar adekvat utbildning och inte har tillräcklig kunskap. Vad vill du och ditt parti göra åt detta?*

Vi anser att det måste finnas krav på tillräcklig utbildning och kompetens, både i kommunens och landstingens egna verksamheter och vid upphandling eller valfrihetssystem. Det ska också finnas tydliga vitesbelopp som ska utgå om inte verksamheter följer det som avtalats. Kontinuerlig kompetensutveckling ska ingå som en självklar del hos varje verksamhet. Här kan internetbaserade lösningar bidra på nya innovativa sätt.

Intag till utbildningar måste också ses över. Väldigt viktigt är också att göra yrket och utbildningar så attraktiva att tillräckligt många söker.

POMS-bladets omdöme 1 – 5

Insatt: 4

Konkret: 5

Visionär: 4

Kommentar: Mp går på lagstiftningslinjen. Vill att upphandlingar och valfrihetssystem förstärks med kvalitetskrav. Sommarjobb till alla 15-17-åringar.



Stefan Dubois (M), policyhandläggare på moderaternas riksdagskansli

- 1) *Vilken politisk fråga anser du och ditt parti är den enskilt viktigaste frågan för att förbättra levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättningar?*



Alla ska ha möjligheten att delta i samhället utifrån vars och ens individuella förutsättningar. Den som har en funktionsnedsättning ska ges ett utbud av arbete, sysselsättning, boendeformer och hjälpmedel som är varierat och anpassat för att möta de individuella behov som personen har.

Den som har en funktionsnedsättning ska ges möjligheten att delta i arbetslivet utifrån sina egna förutsättningar. Eget arbete ger gemenskap och skapar en känsla av att vara behövd, samtidigt som det ger egenmakt genom en egen inkomst och lägger grunden för hela samhällsekonomin. När det gäller dem som på grund av funktionsnedsättning inte har möjlighet att delta i arbetslivet överhuvudtaget vill vi öka möjligheterna till en meningsfull daglig sysselsättning utformad utifrån varje individs egna önskemål och förutsättningar som ger möjlighet till gemenskap och berikar vardagen.

- 2) *Psykisk ohälsa är enligt många studier betydligt vanligare hos personer med funktionsnedsättningar än i befolkningen i övrigt. Vad vill du och ditt parti göra för att minska skillnaden?*

Vi vill fördjupa arbetet med alliansregeringens Prio-satsning för att förebygga psykisk ohälsa och förbättra vården och omsorgen för personer med psykisk ohälsa. Det är viktigt att stödja kommunerna med att införa de insatser som finns i Nationella riktlinjer för psykosociala insatser och utveckla verktyg att följa upp att ny kunskap omsätts i praktiken. Personer med psykiska funktionsnedsättningar ska få vård och stöd som överensstämmer med aktuell kunskap.

- 3) *Personer med omfattande funktionsnedsättningar är direkt beroende av personal på gruppboheter och dagliga verksamheter. Vår erfarenhet är att personalen ofta saknar adekvat utbildning och inte har tillräcklig kunskap. Vad vill du och ditt parti göra åt detta?*

Vi anser att det är mycket viktigt att kommuner och arbetsgivare ger alla medarbetare i gruppboheter den utbildning som krävs för att kunna arbeta med personer med omfattande funktionsnedsättningar. Vi vill att Sveriges Kommuner och landsting tar ett större ansvar att stötta kommunerna i detta arbete.

POMS-bladets omdöme 1 – 5

Insatt: 4

Konkret: 3

Visionär: 4

Kommentar: M vill ha arbetslinjen även för LSS grupper, men säger inte hur. Vill att Sveriges kommuner och landsting tar större ansvar.



Lena Hallengren (S), riksdagsledmot och ledamot i socialutskottet

- 1) *Vilken politisk fråga anser du och ditt parti är den enskilt viktigaste frågan för att förbättra levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättningar?*

Möjligheterna att arbeta är den viktigaste frågan om man ska svara generellt. Sysselsättningsgraden bland personer med funktionsnedsättningar sjunker och utvecklingen går åt fel håll. De åtgärder som gjorts av regeringen har tyvärr inte fått någon effekt.



- 2) *Psykisk ohälsa är enligt många studier betydligt vanligare hos personer med funktionsnedsättningar än i befolkningen i övrigt. Vad vill du och ditt parti göra för att minska skillnaden?*

Vi föreslår att det upprättas en långsiktig nationell handlingsplan för en ambitionshöjning inom vård och stöd för människor med psykisk sjukdom och psykiska funktionshinder. Kostnaderna för psykiatri har halkat efter annan sjukvård, trots alla tidsbegränsade statliga

projekt pengar. Lösningen är inte mer pengar till projekt. Vi socialdemokrater anser att det behövs en långsiktig och uthållig satsning med gemensamma mål för flera olika samhällssektorer och en nationell plattform som slår fast vad som är psykiatrins uppdrag och hur den ska utvecklas och jobba mot olika patientgrupper. Denna plan bör ha ett tioårigt perspektiv och innehålla mål på kort och lång sikt som kan följas upp och utvärderas. För att specialisterna ska kunna användas rätt och jobba med rätt patienter behövs en grundkompetens i primärvården.

- 3) *Personer med omfattande funktionsnedsättningar är direkt beroende av personal på gruppboende och dagliga verksamheter. Vår erfarenhet är att personalen ofta saknar adekvat utbildning och inte har tillräcklig kunskap. Vad vill du och ditt parti göra åt detta?*

Det bör sättas upp mål och åtgärder för personalens kompetens och utveckling som kan följas upp, se fråga 2. Annars kommer vi aldrig ur den negativa spiralen.

POMS-bladets omdöme 1 – 5

Insatt: 3

Konkret: 3

Visionär: 4

Kommentar: S vill skapa mer arbeten för funktionsnedsatta, men oklart hur. Ser hur krisande psykiatri påverkar våra grupper. Guldstjärna för det!



Per Ramhorn (Sverigedemokraterna), riksdagsledamot och ledamot i socialutskottet

- 1) *Vilken politisk fråga anser du och ditt parti är den enskilt viktigaste politiska frågan för att förbättra levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättningar?*

Tillgänglighet.



- 2) *Psykisk ohälsa som depression och ångest är enligt många studier betydligt vanligare hos personer med funktionsnedsättningar än i befolkningen i övrigt. Vad vill du och ditt parti göra för att minska skillnaden?*

Förbättra psykiatrin genom att fler får tillgång och hjälp, att personalen får mer utbildning samt utöka antalet vårdplatser.

- 3) *Personer med omfattande funktionsnedsättningar är direkt beroende av personal på gruppboende och dagliga verksamheter. Vår erfarenhet är att personalen ofta saknar adekvat utbildning och inte har tillräcklig kunskap. Vad vill du och ditt parti göra åt detta?*

Vi ser att nationella riktlinjer är ett viktigt verktyg när det gäller bemanning av personal, där finns det utrymme att ställa krav på utbildningen.

POMS-bladets omdöme 1 – 5**Insatt: 2****Konkret: 3****Visionär: 1****Kommentar: SD har kortast svar av alla. OKlart hur fler vårdplatser gynnar LSS grupper.****Eva Olofsson (V), riksdagsledamot och ledamot i socialutskottet**

1) Vilken politisk fråga anser du och ditt parti är den enskilt viktigaste för att förbättra levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättningar?

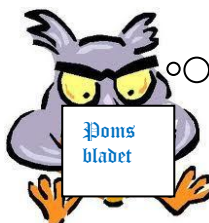
Att vi i Sverige får en vass lagstiftning som innebär att vi ser bristande tillgänglighet som en form av diskriminering. Det är en mänsklig rättighetsfråga att inte utestänga människor med olika funktionsvariationer från stora delar av samhället. Det liggande regeringsförslaget är med sina undantag alldeles för urvattnat för att vara ett verktyg för de förändringar som behövs.

2) Psykisk ohälsa är enligt många studier betydligt vanligare hos personer med funktionsnedsättningar än i befolkningen i övrigt. Vad vill du och ditt parti göra för att minska skillnaden?

Det behövs insatser på många plan. Bättre kunskaper och stöd från dem som möter personerna inom olika delar av samhället. Tillräckligt stöd i skolan, minskade fördomar, en hälso- och sjukvård som har kunskap och avsätter tillräckligt med tid. Utveckla delar av den dagliga verksamheten så att många fler än i dag får ett arbete med lönebidrag vilket kräver förändrat arbetssätt med kontinuerligt stöd. Tillräckliga resurser så att rättigheterna enligt LSS fungerar i verkligheten. Det är dags att se över hela LSS.

3) Personer med omfattande funktionsnedsättningar är direkt beroende av personal på gruppboheter och dagliga verksamheter. Vår erfarenhet är att personalen ofta saknar utbildning och inte har tillräcklig kunskap. Vad vill du och ditt parti göra åt detta?

Vi har i flera år avsatt pengar i vår nationella budget för ett omsorgslyft på 100 miljoner/år just riktad mot denna personalgrupp. Kopplat till det har vi avsatt resurser till utbildningsvikariat så att det går att ta in vikarie vid mer långsiktig omfattande utbildning.

POMS-bladets omdöme 1 – 5**Insatt: 4****Konkret: 4****Visionär: 3****Kommentar: V vill ha hårdare lagstiftning om diskriminering och göra så att fler personer med daglig sysselsättning får lönebidrag. Innovativt att använda ordet funktionsvariation!****Intervjusammanställning:****Magnus Ivarsson och Pia Åkerlund**

Bra till "flippfloppen" den 8:e... som man kan läsa om på sid 7.

POMS höstkonferens 2013 – en heldag med Eva Tideman

”Kognitiv och affektiv utveckling vid medfödda funktionsnedsättningar”

Eva Tideman lockade över hundra åhörare när hon höll sin föreläsning om kognitiv och affektiv utveckling vid medfödda funktionsnedsättningar på POMS höstkonferens. Eftermiddagens fokus på utredningar och vilka förändringar i DSM-5 som berör habiliteringen var också uppskattat - att döma av alla positiva utvärderingar som POMS har fått.

Om Eva Tideman

Eva Tideman är psykolog och docent vid psykologiska institutionen på Lunds universitet. Hon ansvarar för utbildningen i neuropsykologi och psykiatri om barn, ungdomar och unga vuxna. Eva har under flera år arbetat med att utveckla och översätta psykologiska test och skattningsskalor. Bland dessa finns exempelvis nyttgåvor av Wechsler-testen för bedömning av begåvning, samt test för adaptiva färdigheter som ABAS och Vineland. Eva har tidigare arbetat inom skola, habilitering och barnpsykiatri. Hon arbetar idag kliniskt främst med neuropsykologiska utredningar i samband med epilepsikirurgi samt psykiatriska bedömningar av barn, ungdomar och vuxna.

Här nedan ger Brita Warne, psykolog i Falun, ett referat av Evas föreläsning.



Eva Tideman

Det är svårt att göra Eva Tideman rättvisa genom en sammanfattning av hennes föreläsning.

Eva klev in på scenen i Stockholm på morgonen den 25 oktober och tog sig som en stormvind igenom välvald information på ett pedagogiskt och begripligt sätt resten av dagen. Inte ett enda ord kändes oviktigt! Jag pratade med en PTP-kollega och vi var rörande överens om att för oss som arbetar i habiliteringen ger en enda dag med Eva mer än en hel termin på psykologprogrammet. Jag ska försöka förmedla så mycket som möjligt av denna viktiga föreläsning!

”Det är inte hur man har det utan hur man tar det”

Det är just i det där med stötta människor i *hur man tar det* som habiliteringen har störst påverkansmöjlighet, säger Eva. Hon inleder sin föreläsning med att prata om ett salutogent perspektiv och Aaron Antonovskys arbete med vad som kännetecknar dem som verkar klara påfrestningar bättre än andra. Det gemensamma kännetecknet för subjektiv hälsa, enligt Antonovsky, är en upplevelse av livet som *begripligt, hanterbart* och *meningsfullt*; att ha en känsla av sammanhang, förkortat KASAM.

De allra flesta vi träffar i habiliteringen har en nedsatt känsla för sammanhang. De allra flesta har en begränsning när det kommer till begriplighet och hanterbarhet, och för de flesta ställer begränsningen till det på ett eller annat vis. Men, understryker Eva, meningsfullhet ska vi vara försiktiga med. Många kan uppleva mycket meningsfullhet trots en annorlunda funktion.

Frågan vi psykologer ska ställa oss är: *Hur kan vi öka begriplighet och hanterbarhet? Vad kan vi göra just nu för att hjälpa en person med begriplighet och hanterbarhet? Att stötta en person i detta ger sällan en omedelbar effekt utan responsen kommer senare, kanske till och med flera år senare. Vi bidrog och behöver vila i det. Eva uppmanar oss att tänka på vad vi gjort och inte på vad vi skulle kunna göra! KASAM går som en röd tråd genom förmiddagen med Eva.*

Utveckling

Vi föds med en hjärna redo med genetiska förutsättningar, men hjärnans utveckling beror på den miljö som möter. Vissa begränsningar är genetiska, men ofta är det miljön som är avgörande. Efter födseln sker utvecklingen, om miljön är "good enough" och man tar sig igenom olika utvecklingsskeenden. Alla får dock inte vara med om dessa olika skeden.

- Krypa/rörelse – en första skiftning i utveckling mot självständighet.
- Tal, symboliska tankar, känslor – med talet behöver barnet inte längre alltid agera för att uttrycka sin vilja utan har ett annat kommunikationssätt.
- I 4-årsåldern kommer "graduation day" för förmågan att kunna inta andras perspektiv, det vill säga att ha theory of mind/kunna mentalisera.
- I 7-årsåldern finns förståelsen för att saker inte är konstanta.
- 9-årsåldern innebär en kognitiv utveckling där ett framtidsperspektiv träder fram, tilltron till föräldrarna/andra auktoriteter minskar och existentiella frågor dyker upp, till exempel tankar om att mamma och pappa inte alltid kommer att finnas.
- I 12-årsåldern framträder ett mer vetenskapligt tänkande: "om så... blir det så...", om så... blir det så". Förmågan till abstrakt problemlösning utvecklas.
- På 18-årsdagen blir ungdomen myndig. Visserligen är detta endast en juridisk gräns och inte en neuropsykologisk eftersom forskning visar att hjärnan inte är färdigutvecklad, framför allt exekutivt med risktagande och konsekvenstänkande, förrän i 25-årsåldern.

Alla dessa steg sker om miljön är "good enough" och inga hinder föreligger. Men de vi träffar har begränsningar som ändrar förutsättningarna för denna utveckling. Vad kan vi göra för att ge barn inom habiliteringen en så normal utveckling som möjligt?

Biologiskt perspektiv

Det är viktigt att ha med sig ett biologiskt perspektiv inom habiliteringen. Biologin sätter gränser för vad habiliteringen kan uppnå, men biologins nät av gränser är elastiskt. Biologin utgör garnet i en stickning, men stickningen har en viss elasticitet. Det är viktigt att förstå vilka begränsningar som kommer av biologin och vilka som är sekundära pålagringar av miljön och fundera hur töjbart varje barns stickning är.

Alla erfarenheter innehåller både affekt och kognition, vi lägger en känslomässig värdering i alla upplevelser. Detta är sant även för dem vi träffar i habiliteringen. Vi tar in information via perception/varseblivning och sinnesintryck och vi gör en tolkning. Det vi behöver ha med oss i habiliteringen är att nästan alla vi träffar har någon form av perceptionsstörning, en annorlunda uppfattning och därmed en annorlunda tolkning. Det är alltid den egna tolkningen som vi agerar utifrån och vi behöver förstå hur de vi träffar tolkar världen. Ett vredesutbrott kan vara "världen är konstig, jag begriper den inte". Iris Johansson beskriver detta bland annat i sina böcker.

Eva lästipsar:

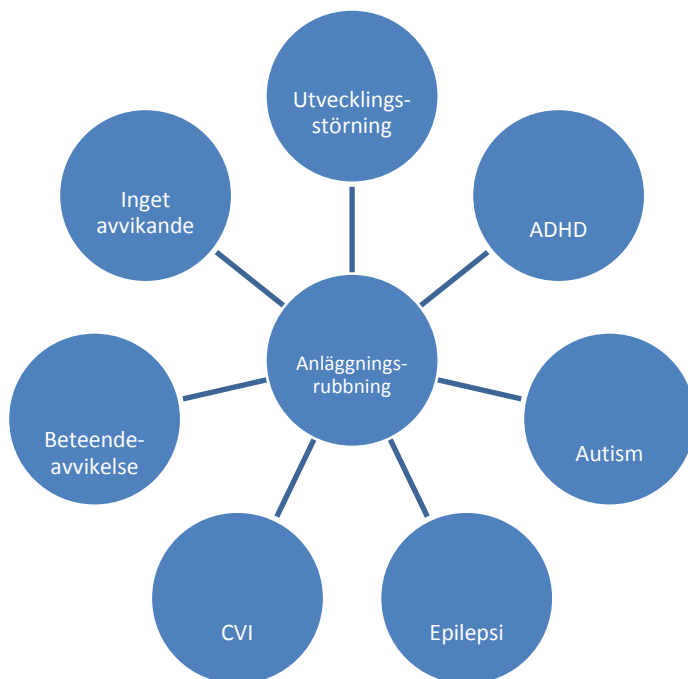
Iris Johansson – "En annorlunda barndom"

Iris Johansson – "Ett annorlunda liv"

Det är också en annorlunda varseblivning och perception vi behöver ha i bakhuvudet när vi ska stötta en person i att göra dennes värld mer begriplig och hanterbar.

Equifinality och multifinality

Inom habiliteringen behöver vi ha med oss två perspektiv. Det ena är equifinality – att olika orsaker får samma utfall. Exempelvis kan en utvecklingsstörning bero på en rad olika faktorer och ändå se ut på ungefär samma sätt. Likväl kan samma bakgrund ge olika utfall. En anläggningsrubbnig (någon form av fel vid utvecklingen av gener, nervceller, hjärnceller osv) kan ge en rad olika symtombilder.



Därför är det viktigt att vi tänker brett!

Essence

Eva går vidare till att poängtera vikten av att inte låsa sig och fastna vid en diagnos eller symtombild. Hon utgår från Christoffer Gillbergs begrepp *Essence* (Early Symptomatic Syndromes Eliciting Neurodevelopmental Clinical Examination – alltså tidiga symtom som bör leda till utredning) och menar att vi behöver tänka brett. För de symtom vi stöter på (vad gäller motorik, perception, språkutveckling och förmåga att kommunicera, aktivitetsnivå, uppmärksamhet, impulsivitet, social interaktion och ömsesidighet, begåvning, stämningsläge, sömn och föda, förmåga till känsloreglering och adaptation etcetera) verkar något underliggande påverka de flesta.

Eva lästipsar:

Gillberg, C. (2010). The ESSENCE in child psychiatry. Early Syndromes Eliciting Neurodevelopmental Clinical Examinations. *Research in Developmental Disabilities*. 31:1543–1551.

Tidigare resonerade man om komorbiditet. Alltså att vissa syndrom/symtom oftare uppvisade samsjuklighet med andra, exempelvis autistiskt syndrom och uppmärksamhetsstörning. Numera beskriver forskare och kliniker att symtomen verkar komma tillsammans och kanske ha gemensam orsaksgrund. Det är i yngre åldrar svårt att avgöra vad som är vad, en utvecklingsstörning utesluter inte en uppmärksamhetsstörning och ibland kan en utvecklingsstörning te sig likt uppmärksamhetsstörningar. Det är vanligt att ett barn uppfyller flera diagnoser och inom habiliteringen behöver vi utreda brett.

Eva citerar även Lurias doktorand, Elkhonon Goldberg, som säger följande om samsjuklighet *"Moder natur bryr sig inte om våra manualer utan gör precis som hon vill"*. *"Inte ens DSM-5 bryr hon sig om"*, säger Eva.

Det kommer flera förändringar i DSM-5, både vad gäller autismspektrumtillstånd och kriterierna för utvecklingsstörning och Eva rekommenderar att man sätter sig in i DSM-5. En av de större skillnaderna i DSM-5 jämfört med DSM-IV är hur graden av utvecklingsstörning bedöms. I DSM-5 bedöms graden av funktionsnedsättning utifrån nedsättning i adaptiva färdigheter och inte i IK-poäng.

Eva lästipsar:

Goldberg, Elkhonon – "Den civiliserade hjärnan"

På vilket sätt kan utveckling påverkas av utvecklingsstörning eller rörelsehinder?

För att återgå till hur vi bäst kan bidra till att ge barn och unga i habiliteringen en så normal utveckling som möjligt går Eva igenom några viktiga aspekter på utveckling och hur dessa kan vara påverkade.

Anknytning

De flesta vet nog ganska mycket om anknytning och anknytningsmönster. Det är också just anknytning som är väl beforskat. Det som ofta glöms bort är att anknytning består av två olika aspekter - både närhet och självständighet. Både att utveckla nära relationer till andra människor, men också att bli trygg i att klara att utforska världen på egen hand. Evas erfarenhet är att anknytning sker även om barnet har en utvecklingsstörning. Det är självständighet och separation som är betydligt svårare, enligt Eva.

Eva lästipsar:

Peter Fonagy – "Anknytningsteori och psykoanalys"

Ett av de första skiftena i utveckling är rörelse, då ett barn börjar krypa och utforska världen självständigt. Barn som föds med rörelsehinder behöver stöd i att få denna självständighetsutveckling. Ett tidigt steg för att ge en så normal utveckling som möjligt är alltså att ge barn som inte själva kan krypa för att utforska världen en möjlighet att göra detta.

Affektreglering

Så fort barnet börjar röra sig börjar det tänja sig från vuxna. När barn börjar gå får de ett förbud var nionde minut! "Nejandet" behövs för barns kognitiva och affektiva utveckling. "Nejandet" utgör en verklighetsanpassning. Barnet testar gränser och får veta vad det får göra och vad det inte får göra. Detta behövs för utvecklingen av högre frontala funktioner (överjag) och affektreglering.

För barn med rörelsehinder behövs verktyg eller hjälpmedel (till exempel magplatta) för att de ska kunna få samma chans till utforskande och därmed "nejande". Vid autism eller Utvecklingsstörning kan det finnas perceptionssvårigheter som gör att de inte vågar prova att utforska världen på egen hand.

Eva lästipsar:

Allan Shore – "Affect Dysregulation and Disorders of the Self" (Norton Series on Interpersonal Neurobiology)

Likaså behövs en lagom dos av skam i uppfostran och en lagom dos av ångest för barns utveckling. Det behövs för att förstå hur verkligheten är konstruerad. Först i utvecklingen kommer "jag – centrum", "his majesty the baby". Föräldrar, genom sin uppfostran, bjuder in barnet till verkligheten och desillusionerar det. Men föräldrar till de barn vi möter i habiliteringen oroar sig ofta för hur deras barn ska bli bemötta – de blir mindre angelägna om att desillusionera och de blir mindre angelägna om att öva på separation och självständighet som behövs för barns utveckling. Därför blir det extra viktigt att habiliteringen bistår med verktyg för att föräldrar ska kunna ge sina barn detta.

För att barn ska bli självständiga och uttrycka sin egen vilja behöver habiliteringen hjälpa till med:

- Rörelse – hur än det ser ut, rullstol, bräda etc.
- Kommunikation.

Mentalisering

Mentalisering utvecklas av sig själv i en "good enough" miljö, men för dem vi träffar behöver vi undersöka vilken förmåga till mentalisering som finns. I NEPSY finns flera bra verktyg för detta, men vi behöver ha med i bakhuvudet att det kan vara enklare i testsituationen "vid sittande bord" än vad det är när situationen ställer högre krav.

Mentalisering behövs också för att göra världen mer begriplig. Eva återkommer till KASAM och vad vi kan göra för att öka begripligheten i livet för personerna vi träffar. Att förstå varför människor runt omkring en beter sig på det sätt de gör bidrar till att göra världen förståelig.

Kopplat till mentalisering är även sociala relationer och ett socialt sammanhang. En låg förmåga till mentalisering påverkar möjligheterna att skapa goda sociala relationer och att få ingå i ett socialt sammanhang. Här behövs en balansgång mellan självständighet och att finnas med i ett socialt sammanhang. Att kunna ha ett eget liv och exempelvis bo i egen lägenhet bidrar till ett självständigt liv, men att ha reducerade förutsättningar att skapa och upprätthålla sociala relationer kan ge ett mycket ensamt liv. Från habiliteringens sida behöver vi ofta hjälpa till att skapa och upprätthålla sociala relationer.

Så hur kan man göra för att öka mentaliseringsförmågan?

- Högläsning och samtidigt stanna upp och förklara.
- Filmer och samtidigt stanna upp och förklara.

- Regler för socialt samspel – regler som kanske inte alltid är begripliga när man har bristande mentaliseringsförmåga, men som ändå ger vägledning. Eller som Gunilla Gerland uttrycker det: "Man fattar inte varför, men man gör det ändå".
- www.nldontheweb.com (en sida med träningsmetoder för mentalisering)

Mentaliseringsförmåga hänger nära ihop med språk. Med hjälp av språket organiseras världen och Eva knyter på nytt an till KASAM. För social utveckling behövs anknytning, mentalisering, språk och självbild. Ett kommunikationssätt understödjer ett annat – därför är det viktigt att arbeta med att ge barn utan språk ett kommunikationssätt. Det kommer att hjälpa dem om de skulle utveckla ett språk.

När vi sätter ord på saker kan vi hantera det med förnuftet. Sammanhanget förstås utifrån mer än bara affekt. Ett sätt att hantera problem är att sätta ord på och dela med sig till någon icke-dömande.

Per Wallroth –
"Mentaliseringsboken"

Genom anknytning vid kris och genom att benämna känslor sätts ord på upplevelser, vilket ger barn ett sätt att uttrycka sig på. På detta vis sammanvävs kommunikation, mentalisering och utveckling av andra färdigheter och förmågor så att begriplighet och sammanhangsförståelse ökar i takt med kraven på individen och just av denna anledning är det viktigt att vi hjälper barn så att utvecklingen blir så normal som möjligt.

Exekutiv funktion och "hot and cold"

I vår hjärna finns två system; en snabb rutt och en långsam. Det beskrivs som ett "hot" och ett "cold" sätt att reagera. Barn med avvikelser får ofta förlita sig på det snabba systemet. Vi behöver en balans mellan dessa två system, men ofta ställer exekutiva svårigheter till det för de barn vi möter.

Eva lästipsar:

Ross Greene – "Explosiva barn"

Daniel Kahneman – "Tänka, snabbt och långsamt"

Anne Vibeke Fleischer & John Merland –
"Exekutiva svårigheter hos barn: bedömning och praktiska åtgärder"

Bo Hejlskov – "Problemskapande beteende"

Bim Riddarsporre – "Att möta det oväntade:
tidigt föräldraskap till barn med Downs
syndrom"

Eva beskriver att de barn och unga vi träffar i habiliteringen genomgår några viktiga skeenden eller kriser. Den första brukar vara i 3-årsåldern med en utredning. Den andra kommer i 6-årsåldern när barnet börjar skolan. Vid 9 brukar egna insikter komma. Vid 12 års ålder en jämförelse med andras självständighet och likaså vid 15 år. Från 19 och framåt flyttar många ungdomar hemifrån och frågan om boendeform kommer upp.

Det är viktigt att de vi möter får en förståelse för sin egen funktionsnedsättning och på vilket sätt det blir ett handikapp. Det är även viktigt för att kunna söka insatser enligt LSS.

Eva avslutar förmiddagen med att beskriva att vi fungerar bäst om vi har en bild av oss själva som stämmer någorlunda överens med verkligheten. Att förstå hur jag själv fungerar gör världen mer begriplig.

Utredning

Eftermiddagen ägnade Eva åt utredning och särskilt svåra utredningssituationer. En sådan är att differentiera mellan autism och utvecklingsstörning – och att göra en utvecklingsbedömning av ett barn som förutom lindrig utvecklingsstörning också har autism. En annan komplex fråga är att skilja mellan svag begåvning och lindrig utvecklingsstörning.

Det behövs test, skattningsskalor och observationer. Vi behöver tolka och sammanväga psykologisk kunskap och erfarenhet för att kunna göra en bedömning.

Utvecklingsstörning

Eva tar upp förändringarna i DSM-5 som gäller utvecklingsstörning. Hon rekommenderar att vi läser hela avsnittet samt diskussionen i DSM-5 om utvecklingsstörning. Det som framför allt har förändrats är att det i DSM-5 inte längre läggs samma fokus på IK-gräns. I stället läggs fokus på den kliniska bedömningen av den intellektuella funktionen. Ålderskriteriet är också borttaget i DSM-5.

Om ett barn är under 5 år och har en utvecklingsförsening, men det är svårt att avgöra huruvida det faktiskt uppfyller kriterierna för utvecklingsstörning finns diagnosen "global developmental delay" där rekommendationen är att testa om inom en snar och rimlig framtid.

Autism och DSM-5

Flera stora förändringar har gjorts för autismspektrumtillstånd i DSM-5. Aspergers syndrom har helt tagits bort och i stället ställs diagnosen autismspektrumtillstånd med olika svårighetsgrad. Svårighetsgraden handlar om hur mycket stöd som personen behöver i vardagen. Det finns tre olika nivåer.

Det finns även förändringar i kriterierna. För det första har kriterierna för social kommunikation och social interaktion lagts ihop till ett kriterium. Det andra kriteriet innefattar begränsat och repetitivt beteende/intressen och sensoriska hyper- eller hyporeaktioner.

Eva pratar även om Aspergerdiagnosen som identitetsskapande. Många som får diagnosen kan använda den för att förklara och förstå sig själva, hitta tillhörighet. Hennes uppfattning är att den är den diagnos i habiliteringen som mest används identitetsskapande. Eva inflikar också att hon ser Aspergers syndrom mer som en personlighetsvariant och egentligen inte tycker att den har så mycket gemensamt med autism.

Uppmärksamhetsstörningar

I DSM-5 ställs diagnos ADHD oavsett om det finns hyperaktivitet eller inte. Diagnosen ADD finns inte. ADHD ställs med specifikationen "i huvudsak" det ena eller det andra. Symtomen ska ha visat sig före 12 års ålder och är patienten över 17 år behövs endast fem symtom visa sig. För barn/ungdomar under 17 år krävs sex symtom.

Inlärningssvårigheter

Här har tillkommit en ny diagnos *Social (Pragmatic) Communication Disorder*. Denna diagnos liknar autismspektrumtillstånd (AST) och ställs om kriterium A är uppfyllt i AST men inte kriterium B.

Kulturell aspekt

Eva betonar även den kulturella aspekten av DSM – att den är anpassad utifrån västvärlden.

Eva lästipsar:

Pamela Druckerman – ”Franska barn kastar inte mat: hemligheten som gör dina barn matglada, självständiga och nyfikna”

Elisabeth Fernell & Christoffer Gillberg – ”Spektrum av störningar kräver utredningsteam med bredd”, Läkartidningen 2007 (14)
<http://www.lakartidningen.se/engine.php?articleId=6441>

Elisabeth Fernell – ”Barn och unga med utvecklingsneurologiska problem: Stöd och insatser måste kunna ges även om inte alla diagnoskriterier är uppfyllda”
<http://www.lakartidningen.se/Opinion/Debatt/2013/09/kdkdkdkd-Pa-vilken-grund-ger-samhallet-stod-och-insatser-till-barn-och-unga-med-funktionsnedsattande-ESSENCEutvecklingsneurologiska-problem/>

Uppmärksamhet och dess koppling till intelligens

”Uppmärksamheten är rorsmannen vid intelligensens upptäcktsfärder” (Psykologisk och pedagogisk uppslagsbok, 1945)

Är uppmärksamheten det primära problemet är det en ADHD-diagnos som är aktuell. Många barn har dock sekundära uppmärksamhetsproblem. Svag begåvning kan se ut som uppmärksamhetsproblem.

”Det är av största vikt att man inte förväxlar intelligensen med den intellektuella prestationsförmågan. Denna förmåga är en produkt av flera faktorer, bland dem såväl intelligensen som insikter, färdigheter, arbetsvanor, intresse och ansvarskänsla för uppgiften samt uthållighet i föresatsen” (Psykologisk och pedagogisk uppslagsbok, 1945).

”Executive function is a function and not a mechanism or a cognitive structure. Functions are essentially behavioural constructs defined in terms of their outcome – what they accomplish” (Luria).

Adaptivt beteende är vad individen faktiskt gör – inte vad hon/han kan. Både ABAS och Vineland mäter vad individen gör och inte vad hon/han skulle kunna göra. Adaptivt beteende är påverkbart. Det är detta föräldrar gör när de uppfostrar. Adaptivt beteende är även åldersrelaterat och kulturspecifikt. Det är även beroende av socialt sammanhang.

Eva påpekar även att en ABAS-skattning säger lika mycket om skattaren som om den skattade. Det går att påverka som man vill och ibland behöver vi ta skattningarna med en nypa salt. Test är bättre än skattningsskalor som är sållade genom någons tyckande.

Eva understryker även att ett lågt resultat på ABAS inte behöver ha ett dugg med låg intelligens att göra. Eva påpekar även att personal på särskolor skattar högt på ABAS – det är lätt att tappa perspektivet på åldersadekvata förmågor. Eva föredrar Vineland framför ABAS eftersom det inte skiljer mellan skattningarna ”0” och ”1”.

Eva använder beskrivningarna ”förväntat beteende”, ”under förväntat beteende” och ”exceptionellt låg nivå” med följsatsen” så som skattas av fadern/modern/lärare enligt ABAS-II jämfört med förväntad nivå.

Eva kommenterar några test

WPPSY är för snällt, cirka 7-8 indexpoäng för snällt.

Med nya WPPSY-IV kommer en annorlunda struktur med nya index.

I WISC-V kommer integrated version vara inbyggd och en IPAD-version kommer också.

WISC-IV:

- Bildkategorier – en hög poäng här motsätter inte utvecklingsstörning. Matriser och blockmönster är bättre mått på perceptuell förmåga.
- Bokstav/siffer-serier – ligger ofta högre än sifferepetition. För att mäta arbetsminne är sifferepetition bättre.
- Djurletning – ersätt aldrig kodning och symbolletning med djurletning.
- Snabbhet i WISC mäts med handens motorik, använd NEPSY kompletterande.
- Djursortering kan användas som mått på exekutiv funktion – mental flexibilitet

Ravens:

- Visuell funktion krävs inte. Om CVI föreligger kan Ravens användas för att undersöka problemlösningsförmåga.

Leiter-R

- Ibland det enda sättet att få en inblick i hur barn på hab tänker. Det mäter inte begåvning.
- WISC mäter vad barnet uppnått och Leiter-R mäter vad barnet kan uppnå. Detta är en beskrivning som Eva inte riktigt håller med om.
- Leiter-R innehåller många moment av visuell perception och mäter inte problemlösning rakt av.

Fler fördelar med Vineland är att det finns profiler för utvecklingsstörning och autism. Det är normerat från 2 års ålder. Eva ger föräldraskattningsskalan till både föräldrar och lärare eftersom föräldraskalan är normerad vilket lärarskalan är. Även för vuxna kan Vineland användas. I USA är Vineland normerat till 89 år och det ger därför rimlig information om en vuxens adaptiva färdigheter.

Eva avslutar med några generella riktlinjer:

- Ställ endast en diagnos om du är 100 procentsäker!
- Använd test som du behärskar där du vet vilken information du får ut av testet.

Brita Warne
psykolog, habiliteringen i Falun

Forskning



på gång:

Lindrig utvecklingsstörning – en komplex diagnos

Ida Lindblad, psykolog verksam i elevhälsan, blev i julas klar med avhandlingen "Mild intellectual disability: Diagnostic and outcome aspects". Det är en avhandling som (revolutionerande snyggt!) tydliggör vad lindrig utvecklingsstörning är och vilken utsatthet det medför, både vad gäller sannolikheten för att ha tilläggsdiagnoser och svårigheter i vardagen. Med hjälp av intervjuer och sökning i register visar Ida hur extremt utsatta barn och ungdomar till föräldrar med lindrig utvecklingsstörning är och vilka konsekvenser det får för en ung person att växa upp under sådana förhållanden.



Grattis till doktorshatt och en stor forskargärning.
Tack!

Vad har varit roligast med att skriva en avhandling?

Möjligheten att få studera områden som väckt frågor och fördjupa mig inom mitt område som kliniker. Att sedan få svar på delar av dessa frågor och dessutom att få så mycket mer kunskap inom dessa områden är fantastiskt roligt.

Tyngst eller tråkigast?

Det tyngsta arbetet var att få kontakt med barnen – nu unga vuxna – till mödrar med lindrig utvecklingsstörning då denna grupp var så svår att nå. Trots många försök fick jag bara tag på 45 procent av personerna i denna grupp.

Forskning om utvecklingsstörning är beklämmande eftersatt, nästan överallt. Vad beror det på, tror du?

Jag tror att detta delvis beror på den historia vi har i bemötandet av individer med utvecklingsstörning. Mot denna bakgrund är det ett känsligt område (som i många andra länder). Det är ett område som inte är politiskt korrekt. Men jag tror också att det beror på att vi har fokuserat mycket på adhd och autism och att det är dessa projekt som fått stora delar av forskningsanslagen.

Nu hoppas jag att det är dags att barn med utvecklingsavvikelser blir föremål för forskning och insatser, det vill säga barn inom ESSENCE-området och där ingår barn med utvecklingsstörning som en grupp.

Jag tror att det är viktigt att inse att barn med utvecklingsavvikelser oftast har fler svårigheter och därmed inte kan ses utifrån ett renodlat diagnosperspektiv utan mer ur ett ESSENCE-perspektiv. Detta visar även min avhandling där personer med lindrig utvecklingsstörning visar sig ha många samtidiga svårigheter som exempelvis svårigheter inom områdena

motorik, exekutiva funktioner, perceptuella funktioner, språk etc.

Faktaruta

Ida Lindblad

Avhandling: "Mild intellectual disability: Diagnostic and outcome aspects"

Länk till avhandlingen:

<http://hdl.handle.net/2077/34073>

Arbetar som: Sedan september

2011 har jag bedrivit doktorandstudier på 50 procent och drivit mitt företag där jag genomför utredningar, föreläser, handleder PTP-psykologer samt specialpedagoger och pedagoger inom skolan och arbetar med elevhälsöfrågor på två friskolor i Mariestad.

Yrkesbakgrund: Jag tog psykologexamen 2007, genomförde min PTP-tjänst som psykolog i skolan i Lidköpings kommun där jag sedan fortsatte som psykolog. Därefter arbetade jag i Skara kommun som psykolog i skolan. Jag startade eget företag 2009. I juni 2011 blev jag doktorand på Gillberg centrum, Sahlgrenska akademien vid Göteborgs universitet, och detta finansierades av FoU-centrum vid Skaraborgs sjukhus i Skövde via en tjänst på BUP i Skövde.

Nästa forskningsprojekt: För mig är det viktigt att forskningen är kliniskt relevant och detta kommer att fortsätta styra min forskning framöver. Jag skulle vara intresserad av att följa de barn med adhd som jag undersökte i mina studier om adaptiv funktion för att undersöka om farmakologisk behandling påverkat deras adaptiva funktioner. Forskning inom ESSENCE- området är av betydelse och därmed också intressant för vidare forskning, till exempel barn med svagbegåvning som är sparsamt utforskat. Forskning inom skolan är också områden som intresserar mig.

Hur fann du ditt ämne och dina frågeställningar?

Jag arbetar kliniskt som psykolog i skolan/elevhälsan och där möter jag barn med många olika svårigheter. Min uppgift är att i samarbete med övriga i elevhälsoteamet utreda de barn som behöver en närmare kartläggning av sina svårigheter. Jag arbetar också för att stötta personalen runt barnen så att förståelsen och hjälpen till det enskilda barnet blir så bra som möjligt.

I dessa sammanhang har jag mött barn inom särskolan (med lindrig utvecklingsstörning) som ofta uppvisar fler svårigheter än "bara" de som har samband med utvecklingsstörningen. Dessa barn/ungdomar hade sällan utretts vidare utan man hade i många fall "nöjt" sig med diagnosen lindrig utvecklingsstörning utan att utreda barnens eventuella tilläggssvårigheter.

I utredningssammanhang mötte jag också barn med adhd, en grupp som också har stora svårigheter med adaptiva funktioner. Detta skapade frågor hur de adaptiva funktionerna ser ut hos barn med adhd jämfört med barn med lindrig utvecklingsstörning. I samband med mitt kliniska arbete mötte jag professor och överläkare Elisabeth Fernell som hade liknande funderingar och utifrån Elisabeths erfarenheter inom arbetsområdet samt inom forskning formulerades studier utifrån dessa områden.

I starten av min doktorandtjänst, och i samarbete med Elisabeth Fernell, kom jag i kontakt med barnhabiliteringsläkare Börje Baggers som i en studie hade genomfört en inventering av mödrar med lindrig utvecklingsstörning. Detta väckte vidare frågor om hur individer med lindrig utvecklingsstörning klarar av föräldraskapet och framförallt hur deras barn upplever att det är att växa upp med en förälder med lindrig utvecklingsstörning.

Vad i resultaten blev du mest förvånad över?

I planeringen av intervjuerna av barn – nu unga vuxna – till mödrar med lindrig utvecklingsstörning misstänkte vi att denna grupp kunde vara svår att nå och att jag skulle behöva söka alla individer via telefon, men att svårigheterna att nå denna grupp skulle bli så stora var oväntat.

Vidare är resultatet att barn med adhd (i åldersgruppen över 12 år) har större adaptiva brister än barn i samma

åldergrupp med lindrig utvecklingsstörning anmärkningsvärt. Både då adaptiv funktion anges som ett kriterium för diagnosen lindrig utvecklingsstörning, men också då barn med lindrig utvecklingsstörning ges stöd/träning av den adaptiva funktionen, vilket barn med adhd inte

får. Det är stor skillnad mellan dessa diagnosgrupper när det gäller vilket stöd de har rätt till både från habilitering, LSS och skolan och i ljuset av detta är mitt forskningsresultat anmärkningsvärt.

Vad tycker du är viktigast att lyfta fram för oss i habiliteringen?

Barn med lindrig utvecklingsstörning har ofta samtidiga funktionsproblem/ funktionsnedsättningar – ESSENCE – och är av den anledningen i behov av att utredning inkluderar även andra funktionsområden än enbart den generella kognitiva/intellektuella förmågan. Med den information som en sådan bredare utredning ger kan pedagogiska och andra stödinsatser/behandling bättre anpassas under skoltid och genom livet. Vidare är barn med lindrig utvecklingsstörning i behov av uppföljning och stöd i ett livsperspektiv – det handlar inte enbart om en skolfråga.

Resultaten visar också på vikten av kunskap om vuxenlivet (sexualitet, föräldraskap, missbruk, etc) – både för att ge ungdomar med lindrig utvecklingsstörning strategier för att skydda sig mot negativa händelser, men också för att kunna ta beslut i livet som vuxen. Resultaten indikerar också att adaptiv funktion inte differentierar mellan adhd och lindrig utvecklingsstörning och att barn med en kombination av utvecklingsstörning och adhd bör ges särskild uppmärksamhet. Studien visar även att barn med adhd måste ges särskild uppmärksamhet vad gäller stödbehovet och hur interventioner planeras. Dessa barn har i dag inte rätt till lagstadgat stöd i skolan eller på fritiden i den utsträckning som till exempel barn med lindrig utvecklingsstörning har, vilket är anmärkningsvärt med tanke på deras låga adaptiva funktioner.

Ytterligare viktiga resultat är att barn till mödrar med lindrig utvecklingsstörning i stor utsträckning är utsatta för "double hazards"/dubbla risker – det vill säga utgör en sårbar grupp med tanke på stor sannolikhet för ärftlighet av lindrig utvecklingsstörning och annan ESSENCE-relaterad problematik, men också för ökad risk för social utsatthet. Det är viktigt med nationell konsensus – och att riktlinjer skapas – för hur man ska erbjuda stöd till dessa familjer och till barnen.

Tre råd till den habiliteringspsykolog som funderar på att doktorera?

Att doktorera som kliniker är en fantastisk möjlighet då din forskning blir kliniskt förankrad, vilket gör den betydelsefull. Så ladda ryggsäcken med vetenskapen om att du har mycket kunskap som kommer att vara viktig under dina doktorandstudier, hitta ett område som du är intresserad av, vilket kommer att underlätta då du kommer att ägna mycket tid åt detta område och leta rätt på en bra handledare och medarbetare, då dessa är betydelsefulla under dina år som doktorand.

Foto: Anna Bokström

Intervjusammanställning: Pia Åkerlund





**PSYKOTERAPIMOTTAGNINGEN LINDEN FÖR VUXNA MED
FUNKTIONSNEDSÄTTNING
och POMS Habiliteringspsykologernas yrkesförening**

INBJUDER TILL UTBILDNINGSDAG INOM NÄTVERKET:

”MED SAMTALET I CENTRUM”

OM MÖTEN, SAMTALSSTÖD OCH PSYKOTERAPEUTISKT ARBETE INOM
HABILITERINGEN

23 Maj 2014 i Stockholm

Tid: 9.00 - 16.00

Adress: Rosenlunds sjukhus, Tideliussgatan 12, plan 7, konferenslokal Globen.

Vägbeskrivning: pendeltåg till Södra station, uppgång Rosenlundsgatan. Gå sedan åt vänster upp till Ringvägen. Sväng vänster runt hörnet och du är framme.

Kostnad: 450 kr (lunch ingår ej i priset).

Du får ett inbet.kort på plats

Program

- 09.00 – 09.45 Samling – Kaffe eller te med smörgås.
09.45 – 10.00 Inledning.
- 10.00 - 10.45 *”Tankeföroreningar och omtänkande i teori och praktik”*
Ingrid Liljeroth kommer att tala om konsekvenser för kunskapsutveckling, verksamheter, individer och vardagslivet.
- 10.45 - 11.30 Diskussion.
- 11.30 - 12.30 Lunch.
- 12.30 - 13.15 *”Från små lustiga glimtar till det som kallas skräck”*
Anders Svensson ger oss ögonblicksbilder från många års erfarenhet av samtal med omvälvande intryck.
- 13.15 - 14.00 Diskussion.
- 14.00 - 14.30 Kaffe eller te med kaka.
- 14.30 - 15.15 *”Vad ska vi ha varandra till?”*
Johan Swahn presenterar en Relationell korttidspsykoterapi med en man med Asperger syndrom.
- 15.15 - 16.00 Diskussion.

Du får gärna anmäla dig via e-post. Då kan vi snabbt nå dig om vi behöver.

Har du frågor och vill ringa: Stefan tfn 08 - 123 350 79.

Anmäl dig helst senast den 12 maj

Kontaktperson för nätverket: stefan.lycknert@sll.se

Våra nätverk



Kommunala psykologer inom funktionshindersområdet.

Då flera av oss sitter ensamma ute i kommunerna utan tillgång till kollegor ger träffarna en möjlighet att diskutera de frågor som är specifika för oss psykologer som verkar i kommunerna. Träffarna är förlagda till Lund och Halmstad, då flertalet av medlemmarna kommer från södra Sverige. Kontaktperson till nätverket är **Marie Lindgren**, Socialförvaltningen, Halmstad. Tel:035/138608, E-post: marie.e.lindgren@halmstad.se

Anders Svensson är kontaktperson för nätverket kring ”**övergrepp och utvecklingsstörning**”.

Mitt engagemang inom ämnet "övergrepp och utvecklingsstörning" är inom tre områden:

1. Praktiskt behandlingsarbete
2. Deltagande i rådgivningsgrupp inom ämnet tillsammans med kommuners handikappomsorger, polis, advokat och andra. I verksamheten ingår både rådgivning och undervisning. Hittills har ca 1000 Personer deltagit i undervisning.
3. Rådgivning och handledning till kollegor inom landet via telefon och e-post.

E-post: anders.s.svensson@skane.se

POMS nätverk: MED SAMTALET I CENTRUM – om möten, samtalsstöd och psykosoterapeutiskt arbete inom habiliteringen. Kontaktperson **Stefan Lycknert**

Nätverket hette tidigare Psykoterapinätverket. Årligen anordnas en seminariedag i maj. Då presenterar några medlemmar sina erfarenheter och funderingar kring sitt arbete "med samtalet i centrum". Håll utkik efter annons i POMS-bladet. Läs mer om nätverket på POMS hemsida.

E-post: stefan.lycknert@sll.se

Föräldrar med kognitiva svårigheter och deras barn= SUF "Samverkan kring barn och föräldrar i familjer där någon förälder har utvecklingsstörning eller andra kognitiva svårigheter". Läs mer på www.lul.se/suf. Kontaktperson **Lydia Springer**.

E-post: lydia.springer@lul.se

Kommer du i ditt arbete i kontakt med barn, ungdomar eller vuxna med funktionsnedsättning? Bli medlem i POMS - Habiliteringspsykologernas yrkesförening!

Som medlem får du tillgång till medlemssidorna på hemsidan www.poms.nu där **POMS-bladet** finns, men även annan intressant läsning. Föreningen, som är en yrkesförening inom Sveriges Psykologförbund, har en lång historia som kännetecknas av ett starkt engagemang för det professionella arbetet och livsvillkoren för personer med funktionsnedsättning.

Läs mer om föreningen på hemsidan www.poms.nu, där du även kan anmäla dig som medlem!